

Erik Kulavig:
Den russiske revolution.
1917- et folks tragiske kamp for frihed
Gyldendal 2010
320 sider indb. Rigt ill.
Kr 349,95

Denne bog har kvaliteter, der kunne gøre den til en folkebog. Populærvidenskab i ordets bedste betydning. Forskeren, der øser ud af sin viden til os alle sammen. Fagligt vel funderet og skrevet i et letflydende sprog. Analyse, krydret med velvalgte uddrag af kilder. Hvor ganske almindelige mennesker kommer til orde. Men bogen bliver næppe folkeeje. Rusland er atter gået i glemmebogen og forsvundet ud af danskernes horisont og fra avisernes forsider – når man lige ser bort fra de situationer, hvor EU, Ukraine, Georgien eller Nato implicerer vor store nabo mod øst.

Tillad mig et par eksempler på Kulavigs letflydende, indlevede og journalistisk-impessionistiske fortællestil. Man fornemmer hans nydelse ved at fortælle en god historie - selv om den kan være nok så tragisk. Som her fra side 137 og som optakt til februarrevolutionen:

”Februar udløste en stormflod af offentlighed og forvirring. Gamle faste værdier og former for adfærd blev rystet eller fungerede ikke længere, og med ét kunne enhver uden nogen som helst risiko ytre sig om hvad som helst. De første uger og måneder var som et langt møde, og låneordet *mitingovat* hørtes overalt. På spontane møder på gaderne, i nye og gamle klubber og organisationer diskuteredes der på livet løs”.

Eller fra side 183:

”Oktober 1917 var kold og ubarmhjertig. Vinden jog ind fra den finske bugt og førte regn og tåge med sig. Manglen på fornødenheder var kritisk, og de fattigste stod i kø foran butikkerne fra klokken fire om morgenen i håb om at kunne købe brød eller tobak”.

Kulavig nævner beskedent, at bogen ”først og fremmest bygger på andre historikers anstrengelser, men også på erindringer af folk, der deltog i begivenhederne, eller som blot var tilskuere. Russere som udlændinge”. Beskedent sagt, fordi det såmænd kan være svært nok at få en god, nærende og velsmagende ret ud af en mængde ingredienser.

Forfatteren øser i rigt mål af mange og forskelligartede kilder. Af frontberetninger, meddelelser fra landsbyerne, stemningsrapporter og referater fra møder af enhver slags. Lad denne anmelder tillade sig lidt pernittengryn. Af samtidigt materiale kunne forfatteren med fordel også have inddraget de blandt historikere ofte oversete og af litterater noget uglesete "Utidige tanker" (Nesvojevremennyje mysli) , som Maksim Gorkij skrev og trykte i sit tidsskrift Novaja Sjisn fra maj 1917, og indtil bolsjevikkerne lukkede det i juli 1918.

Med digterens ildhu og spontanitet og foranlediget af revolutionens store og små begivenheder hudflettede Gorkij her blandt andre Lenin og Trotskij. Bebrejdede dem i hårde vendinger f.eks. kulturvandaliseringen på landet og indskrænkningen af ytringsfriheder, der næsten havde været total i kølvandet på februarrevolutionen.

Trotskijs monumentale, men ofte negligerede værk om revolutionen erklærer Kulavig sin store gæld til. Ganske vist var forfatteren én af oktoberrevolutionens helt store aktører, men han var senere i sin landflygtighed også en mand, der var i stand til at hæve sig op over begivenhederne. I bogens undertitel røber Kulavig endvidere sin gæld til den britiske historiker Orlando Figes' storværk fra 1996, "A People's Tragedy. The Russian Revolution 1891-1924".

I historieforskningen har der udkrystalliseret sig tre tilgange til revolutionen. En liberal tolkning, der mener, at Rusland før 1917 var – ganske vist forsinket i forhold til det øvrige Europa - på rette vej mod demokrati og velfærd. Indtil det blev stoppet i sin naturlige udvikling af det statskup, som bolsjevikkerne iværksatte i oktober 1917. De to andre tilgange er begge materialistiske og ser revolutionen som en konsekvens af årtiers – for ikke at sige århundreders skæve samfundsudvikling. Men her slutter enigheden. Sovjettolkningen ser eller rettere så revolutionen som en determineret hændelse, sat i gang af masserne, men ledet af de fremmeste blandt de russiske revolutionære - bolsjevikkerne. Her overfor står den pragmatiske tolkning, der lægger vægt på en lang række sociale og økonomiske udviklingslinjer som baggrund for revolutionen. Udviklingslinjer, der kommer i konflikt med en stort set statisk statsstruktur. Det er dette sidstnævnte perspektiv, som Kulavig anlægger i sin bog.

Kulavig inddeler sin bog i fire hovedafsnit, der kronologisk dækker årene fra ca. 1880 og til 1921. Det vil sige en periode, hvor Rusland konstant var hjemsøgt af revolutioner af den ene eller den anden slags – sociale, økonomiske og politiske.

I første afsnit trækkes de lange linjer bagud, men hovedvægten er lagt på 1880-1914. Hvor økonomien buldrer derudad, og hvor samfundets sociale struktur forandres tilsvarende. Ikke uden grund kaldtes Rusland i samtiden for "kapitalismens drivhus". Samtidig forstenedes samfundets politiske struktur i en grad, så kløften mellem

samfund og stat blev stadig større, når man ser bort for visse konstitutionelle justeringer i kølvandet på 1905-revolutionen. Første afsnit afsluttes med Ruslands ulyksalige deltagelse i 1. verdenskrig.

Andet hovedafsnit behandler februar-revolutionen med selvherskerdømmets og Romanov-dynastiets fald efter 300 års eksistens. Den provisoriske Regerings fastlåste situation mellem en dyb socialøkonomisk krise og fortsat påtvungen ulykkelig krigsdeltagelse. Det er dobbeltstyrets tid, hvor de nyoprettede sovjetter ikke ville og regeringen derfor ikke kunne regere. På den anden side var Rusland i perioden mellem februar og oktober ”verdens frieste stat” – for nu at bruge Lenins ord.

Tredje hovedafsnit er helliget oktoberrevolutionen og de første forsøg på at tegne konturerne til det politiske og sociale eksperiment, der på godt og ikke mindst ondt skulle blive til Sovjetunionen. Kulavig kalder med rette eksperimentet ”en intellektuel konstruktion” – fostret i revolutionære og forvirrede teoretikers hoveder. Maksim Gorkij skrev i december 1917 i sine ”Utidige tanker” bl.a. følgende om de nye magthavere, og hvad de havde gang i: ”Folkekommissærerne er i færd med at nedbryde og tilintetgøre Ruslands arbejderklasse – de besværliggør på en forfærdelig og idiotisk måde tilværelsen for arbejderklassen. -- Mig er det ligegyldigt, hvad man kalder mig som følge af min mening om ”regeringen”, der består af forsøgsmagere og fantaster - men arbejderklassens skæbne i Rusland er mig ikke ligegyldigt”.

Alle partier med undtagelse af bolsjevikkerne havde i oktober 1917 i befolkningens øjne godt og grundigt kompromitteret sig i forhold til fortsat krigsdeltagelse. Ingen ønskede i oktober 1917 at forsvare det gamle system – selv Den provisoriske Regerings hovedkvarter i Vinterpaladset var forladt af dem, der var sat til at forsvare det. Så om en storm blev der ikke tale.

Fjerde og sidste hovedafsnit er helliget krigskommunismen fra 1918 til 1921, som Kulavig med rette kalder en kamp ”mellem bolsjevikmagten på den ene side og bønder, arbejdere og borgere på den anden”. En kamp, som han på trods af rød terror mv. lader munde ud i bøndernes sejr. ”De fik omsider det, de havde kæmpet for i århundreder: jord og ret til at sælge deres produkter på markedet” (p. 16). Det skulle imidlertid ændre sig radikalt og blodigt et lille årti senere og endegyldigt gøre den russiske revolution til en tragedie – men det er en anden historie.

Erik Kulavig, der er leder af Center for Koldkrigsforskning og lektor ved Syddansk Universitet, Odense, har givet den danske læserverden en fremragende formidlingshistorie af Ruslands revolutioner. En smuk bog, hvor sprog og indhold går op i en højere enhed.

